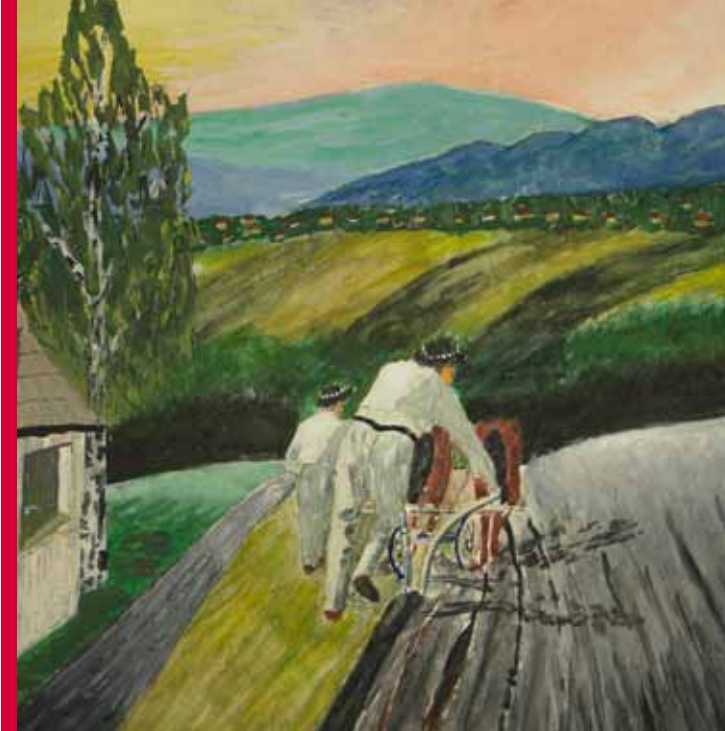

**MALARSKIE OPOWIEŚCI
ANTONIEGO KRZYSTYNIAKA I JÚLIUSA POVAŽANA**

Wystawa z cyklu *Artyści pogranicza polsko-słowackiego*

**MALIARSKÉ PRÍBEHY
ANTONIHO KRZYSTYNIAKA A JÚLIUSA POVAŽANA**

Výstava z cyklu *Umelci poľsko-slovenského pohraničia*

Autorzy tekstów / Autori tekstov: Eva Ľuptáková, Antoni Nowak

Tłumaczenie / Preklady: Vlasta Juchniewiczová

Autorzy reprodukcji / Autori reprodukci: Kazimierz Gajewski, Stanislav Bodorík

Projekt graficzny / Grafická úprava: Andrzej Karlik

Przygotowanie do druku i druk / Priprava do tlače a tlač:

Pasaż Spółka z o.o.

ul. Rydlówki 24

30-363 Kraków

www.pasaz.com

Copyright © Związek Euroregion „Tatry” w Nowym Targu

Wszelkie prawa zastrzeżone

ul. Sobieskiego 2, 34-400 Nowy Targ

tel. +48 18 266-99-81

e-mail: euoregion.tatry@pro.onet.pl

www.euroregion-tatry.pl

**MALARSKIE OPowieści
ANTONIEGO KRZYSTYNIKA
I JÚLIUSA POVAŽANA**

Wystawa z cyklu
Artyści pogranicza polsko-słowackiego

Orawska Galeria w Dolnym Kubinie
– sierpień 2009

Ośrodek Współpracy Polsko-Słowackiej
w Nowym Targu – wrzesień 2009

Wystawa i katalog zrealizowane w ramach projektu pt. *Spotkanie siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkeho do Jana Kantego Pawлуśkiewicza”* współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013 oraz ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

**MALIARSKÉ PRÍBEHY
ANTONIHO KRZYSTYNIKA
A JÚLIUSA POVAŽANA**

Výstava z cyklu
Umelci polsko-slovenského pohraničia

Oravská galéria v Dolnom Kubíne
– august 2009

Stredisko poľsko-slovenskej spolupráce
v Nowom Targu – september 2009

Výstava a katalog sa konajú v rámci projektu *Stretnutia siedmich kultúr poľsko-slovenského pohraničia „Od Ladislava Mednyánszkeho po Jana Kantya Pawлуśkiewicza”* spolufinancovaného Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2007-2013 a z prostriedkov Ministra kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO**

Kilka słów o sztuce zwanej naiwną

W 1928 roku niemiecki pisarz Wilhelm Uhde urządził w Paryżu wystawę zatytułowaną *Les peintres de Sacré Coeur* [Malarze Świętego Serca], która była początkiem obecności artystów naiwnych w sztuce europejskiej i światowej. A stało się tak przede wszystkim za sprawą wybitnych obrazów Henriego Rousseau oraz innych twórców, takich jak: Séraphine Louis, Luis Vivin, Camille Bombois czy André Bauchande. Dzięki tej wystawie zaczęto powoli dostrzegać autentycznych marzycieli i samouków uprawiających sztukę inną niż oficjalna akademicka.

W ciągu 90 lat, które upłynęły od tego czasu odkryto wielu utalentowanych malarzy, których wybitne dzieła zajmują poczesne miejsca w najbardziej prestiżowych galeriach i muzeach na całym świecie. Powstały i wciąż powstają galerie poświęcone tylko temu nurtowi sztuki, określanemu jako naiwna, osobna, inna. Zrodziła się swoista moda na tę sztukę, która intryguje i zadziwia, o czym świadczą tysiące widzów na organizowanych wystawach oraz niesłabnące zainteresowanie krytyków i kolekcjonerów sztuki.

Kim byli i kim są owi malarze naiwni? Ja osobiście skłaniam się do poglądów tych krytyków sztuki, którzy twierdzą, że nie są nimi na pewno wiejscy reprezentanci tradycji ludowych opartych na dziedziczeniu zwyczajów przenoszonych z pokolenia na pokolenie, wyrażający pewne zbiorowe doświadczenie estetyczne społeczności lokalnej. Skoro tak, to przez sztukę naiwną, osobną, inną rozumieć będziemy kreacje artystyczne tworzone spontanicznie, zazwyczaj przez artystów nieprofesjonalnych, z potrzeby serca, wyrażające szczere, często nieuświadomiane bogactwo wyobraźni połączone

Niekoľko slov o naivnom umení

V roku 1928 nemecký spisovateľ Wilhelm Uhde usporiadal v Paríži výstavu nazvanú *Les peintres de Sacré Coeur* (Maliari svätého srdca), ktorá bola počiatkom účasti insitných maliarov v európskom a svetovom umení. Stalo sa to zásluhou vynikajúcich obrazov Henriho Rousseaua a iných tvorcov ako Séraphine Louis, Luis Vivin, Camille Bombois alebo André Bauchande. Vďaka tejto výstave si svet začal pomaly všímať opravdivých rojkov a samoukov, ktorí maľovali inak než nakazoval oficiálny akademický úzus.

V priebehu nasledujúcich 90 rokov bolo objavených veľa talentovaných maliarov, ktorých významné diela sa nachádzajú na čestných miestach prestížnych galérií a múzeí na celom svete. Vzniklo a neustále vzniká veľa galérií venovaných len tomuto umeleckému prúdu, definovanému ako naivný, iný, alebo zvláštny. Toto pútavé a zaskakujúce umenie sa stalo módné, o čom svedčia tisíce divákov na výstavách a neslabnúci záujem kritikov a zberateľov umenia.

Kým boli a kým sú títo naivní maliari? Ja osobne sa prikláňam k názoru tých kritikov umenia, ktorí tvrdia, že nimi určite nie sú dedinskí reprezentanti ľudových tradícií založených na odovzdávaní zvykov z pokolenia na pokolenie, reprezentanti určitej kolektívnej estetickej skúsenosti lokálnej spoločnosti. Takže pod pojmom naivné, zvláštne alebo iné umenie chápeme umelecké zobrazenie vytvorené spontánne, obyčajne neprofesionálnymi umelcami. Umenie tvorené zo srdca, ktoré vyjadruje úprimné, často podvedomé bohatstvo predstavivosti spojené s radosťou z tvorivej činnosti. Technika insitného umelca je obyčajne veľmi jednoduchá, dokonca až primitívna, ale je oslobodená od zaužívaných kánonov, manier a smerov.

z radością tworzenia. Warsztat twórcy naiwnego jest najczęściej niezwykle prosty, żeby nie powiedzieć prymitywny, ale wolny od utartych kanonów, manier i kierunków.

W Polsce zainteresowanie twórczością naiwną datuje się dość późno, tzn. od czasu odkrycia Nikifora Krynickiego i Teofila Ociepki. Pierwsza, duża wystawa polskich twórców naiwnych została zorganizowana w Narodowej Galerii Sztuki „Zachęta” w Warszawie w 1965 roku z inicjatywy Aleksandra Jackowskiego z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Sam Jackowski jest wybitnym znawcą tej sztuki, autorem bogato ilustrowanego albumu pt. **Sztuka zwana naiwną**. Z licznych inicjatyw promujących sztukę naiwną należy odnotować również dwie wystawy pod wspólnym tytułem **Talent – pasja – intuicja** w Muzeum Jacka Malczewskiego w Radomiu w latach 1985 i 2005. Natomiast w 1996 roku Wojewódzki Ośrodek Kultury w Bydgoszczy i Bydgoskie Towarzystwo Twórców Ludowych i Nieprofesjonalnych zorganizowali I Ogólnopolski Konkurs Malarski im. Teofila Ociepki. Warto zwrócić również uwagę na nową inicjatywę, jaką jest Międzynarodowy Festiwal Sztuki Naiwnej „NIKISZ-FOR”, którego pierwsza edycja odbyła się w 2008 roku. Nie do przecenienia jest także rola, jaką w popularyzacji tej twórczości odgrywa krakowski kolekcjoner, wybitny znawca sztuki naiwnej Leszek Macak. Jego zbiory sztuki naiwnej należą do największych w Polsce i stanowią bezcenny owoc ponad 35 lat poszukiwań i przyjaźni z polskimi twórcami. Leszek Macak znany jest z szeregu akcji i inicjatyw oraz Galerii d’Art Naif, którą prowadzi na krakowskim Kazimierzu. Ekspozycje z jego kolekcji takich twórców jak Heródek, Stanisław Mika, Edward Sutor, Szczepan Mucha, Roman Śledź, Teofil Ociepka były prezentowane m.in. w Lo-

V Polsku sa záujem o naivné umenie datuje pomerne neskoro, resp. od objavenia Nikifora Krynického a Teofila Ociepku. Prvá veľká výstava poľských insitných umelcov bola usporiadaná v Zachęte vo Va-
ršave v roku 1965 z iniciatívy Aleksandra Jackowského z Inštitútu výtvarného umenia Poľskej akadémie vied. Jackowski je vynikajúcim znalcom tohto umenia a autorom bohato ilustrovaného albumu **Umenie zvané naivným**. Z mnohých aktivít propagujúcich insitné umenie sú hodné povšimnutia dve výstavy so spoločným názvom **Talent – náruživosť – intuícia**, usporiadané v rokoch 1985 a 2005 v múzeu Jacka Malczewského v Radome. v roku 1986 zasa Krajské kultúrne stredisko v Bydgoszczi a Bydgoszský spolok ľudových a neprofesionálnych tvorcov zorganizovali I. celopoľskú maliarsku súťaž Teofila Ociepku. Nesmie-
me zabúdať ani na novú iniciatívu - Medzinárodný festival naivného umenia NIKISZ-FOR, ktorého prvý ročník prebehol v roku 2008. Neoceniteľnú úlohu v popularizácii tejto tvorby má krakovský zberateľ Leszek Macak, výborný znalec insitného umenia. Jeho zbierky naivného umenia patria k najväčším v Polsku a sú plodom 35-ročného hľadania a priateľstva s poľskými tvorcami. Leszka Macaka poznáme z celého radu aktivít a iniciatív, ako aj z galérie d’Art Naif, ktorú vedie v krakovskej štvrti Kazimierz. Diela Heródeka, Marii Wnękowej, Stanisława Miku, Edwarda Sutora, Szczepana Muchu, Romana Śledza a Teofila Ociepku pochádzajúce z jeho kolekcie boli prezentované o. i. v Lausanne a v Baltimore. O popularizáciu insitného umenia sa zaslúžil aj dnes už nežijúci nemecký zberateľ Ludwig Zimmerer, ktorý bol veľkým milovníkom Poľska a poľského umenia, herec Wojciech Siemion a Bolesław Nawrocki.

Ja som sa začal zaujímať o naivné umenie v roku 1972, keď som vo vtedajšom Okresnom dome kul-

zanie i Baltimore. Wielkie zasługi dla popularyzacji tej sztuki mają również: Ludwig Zimmerer, nieżyjący niemiecki kolekcjoner, który był wielkim miłośnikiem Polski i polskiej sztuki oraz aktor Wojciech Szmion czy Bolesław Nawrocki.

Moje zainteresowanie sztuką naiwną sięga roku 1972 kiedy w Powiatowym Domu Kultury w Nowym Targu przy ulicy Sobieskiego 2, gdzie obecnie mieści się siedziba Związku Euroregion „Tatry” zorganizowałem Miejską Galerię Sztuki, w której zacząłem prezentować twórczość nowotarskich artystów nieprofesjonalnych i rodzimych twórców naiwnych. Natomiast w roku 1977 roku z inicjatywy Zofii Gielczyńskiej z Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu odbył się pierwszy konkurs i wystawa Plastyków Amatorów z Nowego Targu i Zakopanego, należących do założonego w 1975 roku Klubu Plastyka Amatora. Działający pod jej opieką Klub i Konkurs, przejęte następnie od 1983 roku przez Zdzisławę Stefanik okazały się bardzo trafnym pomysłem. Miarą tego jest wciąż aktywna działalność Klubu i już trzydzieści trzy edycje Konkursu Amatorskiej Twórczości Plastykowej, który wciąż cieszy się ogromnym zainteresowaniem publiczności, artystów, krytyków i kolekcjonerów. Wyłonił on wielu wybitnych malarzy naiwnych, m.in. Antoniego Krzystyniaka, Stefana Dziadonia, Marię Iglińską, Karola Kostura. Twórczość nowotarskich artystów naiwnych spotkała się z uznaniem podczas I Ogólnopolskiego Konkursu Malarskiego im. Teofila Ociepki w 1996 roku. Karol Kostur zdobył wtedy pierwszą nagrodę, a Antoni Krzystyniak wyróżnienie. W 1981 roku w ramach III Spotkań ze Sztuką zorganizowałem w Galerii Sztuki Ludowej w nowotarskim ratuszu pierwszą wystawę sztuki naiwnej i art-brut artystów z Podhala, Spisza, Orawy oraz ziemi sądeckiej pod wymownym tytułem *Twórczość naiwna? – Prymitywna? – Inna.*

tury w Nowom Targu na Sobieskiego ulicy č. 2 (dnes sídlo zväzu Euroregiónu Tatry) zriadil Mestskú galériu umenia. Začal som tu prezentovať tvorbu nowotargských neprofesionálnych umelcov a poľských naivných tvorcov. v roku 1977 sa z iniciatívy Zofie Gielczyńskiej z Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu konala prvá súťaž a výstava amatérskych výtvarných umelcov z Nowého Targu a Zakopaného, ktorí boli členmi klubu amatérskych výtvarníkov, založeného v roku 1975. Obidve podujatia, ktoré od roku 1983 organizovala už Zdzisława Stefanik, boli výborným nápadom. Meradlom úspešnosti je nepretržitá aktívna činnosť klubu a tridsaťtri ročníkov súťaže amatérskej výtvarnej tvorby, ktoré sa až dodnes tešia veľkému záujmu divákov, umelcov, kritikov a zberateľov. Súťaže pomohli presadiť sa takým vynikajúcim insitným maliarom ako Antoni Krzystyniak, Stefan Dziadoń, Maria Iglińska a Karol Kostur. Tvorba nowotargských naivných maliarov sa stretla s veľkým uznaním na Celopoľskej maliarskej súťaži Teofila Ociepku v roku 1996. Prvú cenu vtedy získal Karol Kostur a čestné uznanie zasa Antoni Krzystyniak. v roku 1981 som v rámci 3. ročníka Stretnutia s umením usporiadal v Galérii ľudového umenia v Mestskej radnici v Nowom Targu prvú výstavu naivného umenia a art brut z Podhalia, Spiša, Oravy a okolia Nowého Sącza pod názvom *Naivná tvorba? – Primitívna? – Iná.* v roku 1993 bola v tej istej galérii prezentovaná výstava *Naivné umenie a art brut. Heródek, Krzystyniak, Kostur, Nikifor, Sutor a Wnękowa*, ktorú som v roku 1996 vystavil taktiež v Mestskej galérii v Starej Ľubovni. v apríli a v júni 1986 sme po smrti Edwarda Sutora usporiadali v Mestskej radnici spolu so sochárom Waclawom Czubernatom *Retrospektívnu výstavu sochárstva Edwarda Sutora.* v roku 1997 zväz Euroregiónu Tatry vystavoval spolu

W roku 1993 również w Galerii Sztuki Ludowej w Nowym Targu prezentowana była wystawa pt. *Sztuka naiwna i art-brut. Heródek, Krzystyniak, Kostur, Nikifor, Sutor i Wnękowa*, którą następnie w 1996 roku pokazałem w Galerii Miejskiej w Starej Lubowli na Słowacji. W kwietniu i czerwcu 1986 roku po śmierci Edwarda Sutora w Ratuszu Miejskim wspólnie z artystą rzeźbiarzem Waclawem Czubernatem przygotowaliśmy *Retrospektywną wystawę rzeźby Edwarda Sutora*. W 1997 roku Związek Euroregion „Tatry” wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Nowym Targu eksponował malarstwo Karola Kostura w Instytucie Polskim w Bratysławie oraz w Ośrodku Pogranicze w Sejnach. Warto również wspomnieć o wspólnej wystawie malarstwa Nikifora i rzeźby Edwarda Sutora, która odbyła się w 2007 roku w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu.

W byłej Czechosłowacji od początku lat 60-tych popularyzatorami sztuki naiwnej stali się Štefan Tkáč, Arsen Pohribny i Adolf Kroupa. W 1962 roku w Bratysławie, a później w Brnie i Pradze odbyły się duże wystawy sztuki naiwnej. W 1967 roku Tkáč i Pohribný wydali książkę pt. *Naivni umění v Československu (Malarze naiwni w Czechosłowacji)*. Za sprawą Štefana Tkáča Słowacka Galeria Narodowa w Bratysławie w 1966 roku zorganizowała I Międzynarodowe Triennale Sztuki Naiwnej. Stało się ono wielkim przeglądem dorobku twórców z różnych zakątków świata i okazją do dyskusji wybitnych krytyków i znawców przedmiotu na trzydniowym sympozjum zorganizowanym w trakcie trwania wystawy. Tam właśnie komisarz triennale Štefan Tkáč lansował nowy termin „insitne umenie”, zastępując „sztukę naiwną” pojęciem wywodzący się z łacińskiego terminu „inscitus” – „wrodzony, nieświadomy”. Termin ten nie przyjął się gdzie indziej na świecie,

s Mestským kultúrnym strediskom v Nowom Targu malarstvo Karola Kostura v Poľskom inštitúte v Bratislave a Stredisku pohraničie v Sejnách. Nesmieme zabudnúť ani na spoločnú výstavu maliarstva Nikifora a sochárstva Edwarda Sutora, ktorá sa uskutočnila v roku 2007 v Stredisku poľsko-slovenskej spolupráce v Nowom Targu.

Popularizátormi naivného umenia v Československu sa na začiatku 60. rokov stali Štefan Tkáč, Arsen Pohribný a Adolf Kroupa. Veľké výstavy insitného umenia sa konali v roku 1962 v Bratislave a neskôr aj v Brne a v Prahe. v roku 1967 Tkáč a Pohribný vydali knihu *Naivní umění v Československu*. Slovenská národná galéria v Bratislave usporiadala v roku 1966 z iniciatívy Štefana Tkáča 1. ročník Medzinárodného trienále insitného umenia. Bola to veľká prehliadka diel tvorcov z rôznych kútov sveta a trojdňové sympóziu zorganizované v rámci výstavy poskytlo priestor na diskusiu známych kritikov a znalcov umenia. Práve tu komisár výstavy Štefan Tkáč presadil termín insitné umenie, ktorý pochádza z latinského *inscitus* (vrodenný, podvedomý) a zastúpil ním dovtedajší pojem naivné umenie. Tento termín sa nikde inde na svete okrem Slovenska neprijal. Expozícia naivného umenia, ktorú zriadila Slovenská národná galéria v roku 1997 v rekonštruovanom mlyne v Pezinku, nesie názov Galéria insitného umenia.

Na Slovenskej Orave sa aktívnej výstavnej činnosti a tvoreniu kolekcie insitného umenia venuje Oravská galéria v Dolnom Kubíne. Riaditeľka PhDr. Eva Luptáková sa o jej zbierkach vyjadruje nasledovne: *Kolekcia insitného umenia v zbierkach Oravskej galérie v Dolnom Kubíne sa začala budovať krátko po vzniku galérie, koncom 60-tych rokov 20. storočia. Na Orave to nebola len živá tradícia rezbárstva, ale*

natomiast został przyswojony na gruncie słowackim, a założona przez Słowacką Galeria Narodową w 1997 roku w odrestaurowanym młynie w miejscowości Pezinok ekspozycja sztuki naiwnej nosi nazwę Galéria insitného umenia.

Na słowackiej Orawie aktywną działalność wystawienniczą oraz tworzenie kolekcji sztuki naiwnej prowadzi Orawska Galeria w Dolnym Kubinie. Dyrektor tej galerii PhDr. Eva Luptáková tak mówi o jej zbiorach: *Kolekcję sztuki naiwnej w Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie zaczęto tworzyć zaraz po jej powstaniu pod koniec lat 60-tych XX wieku. Na Orawie wciąż żywa pozostaje tradycja rzeźbiarstwa, a jedną z głównych cech orawskiej kultury jest brak wyraźnej granicy pomiędzy sztuką profesjonalną i ludową, co można obserwować od gotyku aż do końca XIX wieku. Było więc naturalne, że tam, gdzie występuje bogactwo sztuki ludowej, zaistnieją również dobre warunki do twórczości naiwnej. Dowodzą tego zgromadzone liczne prace orawskich artystów, uzupełnione później dziełami z całej Słowacji. Zbiory sztuki naiwnej Orawskiej Galerii dopełniają kolekcje tworzone przez Słowacką Galeria Narodową i Słowackie Muzeum Narodowe w Bratysławie. Przewagę w jej zbiorach mają dzieła rzeźbiarskie, przede wszystkim Štefana Siváňa. Natomiast malarstwo najliczniej reprezentują obrazy Júliusa Považana. W zbiorach Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie znajdują się także prace Alexandra i Ferdinanda Salzmannovcov, Mateja Čupca, Dušana Benického, Juraja Lauka, Ondreja Šteberla, członków rodziny Medveckich – Beňo z Tvrdošina – Medvedzia i innych.*

Antoni Nowak

aj už spomenutá skutočnosť, že medzi hlavné znaky oravskej kultúry patrí málo zreteľná hranica medzi profesionálnym a ľudovým umením, čo možno sledovať od gotiky až po koniec 19. storočia. Bolo prirodzené, že tam, kde je bohatý zdroj ľudového umenia, sa nachádzajú dobré predpoklady aj pre tvorbu insitnú. Dokladom sú početné kolekcie diel oravských autorov, neskôr dopĺňané dielami z celého Slovenska. Oravská galéria sa zberateľstvom insitného umenia pridala k Slovenskej národnej galérii a Slovenskému národnému múzeu v Bratislave. Prevahu v zbierkach majú diela rezbárske a sochárske, predovšetkým od Štefana Siváňa. Z maliarov je najpočetnejšie zastúpený Julio Považan. v zbierkach spomínanej galérie sa nachádzajú práce Alexandra a Ferdinanda Salzmannovcov, Mateja Čupca, Dušana Benického, Juraja Lauka, Ondreja Šteberla, príslušníkov rodiny Medvecký – Beňo z Tvrdošina-Medvedzia a iných tvorcov.

Antoni Nowak

Malarskie opowieści Antoniego Krzystyniaka i Júliusa Považana

W trakcie konceptualizacji wystawy malarstwa naiwnego, którą Związek Euroregion „Tatry” realizuje w ramach projektu pt. *Spotkanie siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkeho do Jana Kantego Pawluškiewicza”* kupiłem na Słowacji piękną i mądrą książkę Kataríny Čiernej pt. *Július Považan*. Po oglądnięciu kilkudziesięciu reprodukcji obrazów Júliusa Považana pomieszczonych w tym albumie od razu wiedziałem, że mam do czynienia z twórczością wyjątkową i wybitną. Pomyślałem, że te baśniowe i poetyckie „malarskie opowieści” doskonale korespondują z twórczością malarza amatora Antoniego Krzystyniaka z Nowego Targu.

Považan i Krzystyniak są prawie rówieśnikami. Obydwaj urodzili się na prowincji. Po zdobyciu wykształcenia wpisali się w swoje role zawodowe – Považan lekarza, Krzystyniak bibliotekarza. Obydwaj w dzieciństwie wykazywali zainteresowania twórczością plastyczną. Považan od najmłodszych lat rysował. Natomiast Krzystyniak, który pochodził z biednej, wielodzietnej rodziny robotniczej miał zamiłowanie do rysunku i modelowania, a w swoim rodzinnym domu nauczył się haftu, co później wykorzystał do celów zarobkowych, wyszywając parzenice na góralskich portkach i cuchach.

Július Považan jako młody lekarz pod koniec lat 50-tych za namową kolegów maluje swoje pierwsze obrazki olejne, przedstawiające sceny obyczajowe słowackich miasteczek. Jego prawdziwa przygoda z malarstwem zaczyna się od znajomości z artystą naiwnym Jozefem Lackovičem oraz Štefanem Tkáčem, kuratorem Międzynarodowego Triennale

Maliarske príbehy Antoního Krzystyniaka a Júliusa Považana

Počas koncipovania výstavy naivného maliarstva, ktorú zväz Euroregiónu Tatry realizuje v rámci projektu *Stretnutie siedmich kultúr poľsko-slovenského pohraničia „Od Ladislava Mednyánszkeho po Jana Kanteho Pawluškiewicza”*, som si na Slovensku kúpil krásnu a múdru knihu Kataríny Čiernej *Július Považan*. Po prezretí niekoľkých desiatok reprodukcí obrazov Júliusa Považana som ihneď vedel, že mám dočinenie s vynikajúcou a výnimočnou tvorbou. Pomyšlel som si, že tieto rozprávkové a poetické „maliarske príbehy” dokonale korešpondujú s tvorbou amatérskeho maliara Antoního Krzystyniaka z Nového Targu.

Považan a Krzystyniak sú takmer rovesníci a obidvaja sa narodili na vidieku. Po získaní vzdelania sa venovali svojej profesii – Považan bol lekárom a Krzystyniak knihovníkom. Už v detstve obidvoch zaujímala výtvarná tvorba. Považan kreslil a Krzystyniak, ktorý pochádzal z chudobnej mnohodetnej robotníckej rodiny, nielen kreslil, ale aj modeloval. Doma sa naučil tiež vyšívať, čo neskôr využil ako zárobkovú činnosť, vyšívajúc goralské nohavice a hune.

Július Považan začal svoje prvé olejomalby, predstavujúce bežný život slovenských mestečiek, maľovať ako mladý lekár už koncom 50. rokov, na čo ho nahovorili kolegovia z práce. Ozajstné dobrodružstvo maľovania sa preňho začalo od zoznámenia sa s naivným maliarom Jozefom Lackovičom a Štefanom Tkáčom, kurátorom Medzinárodného trienále insitného umenia. v roku 1972 Považan prezentuje svoje práce na 3. ročníku trienále.

Antoni Krzystyniak strávil väčšinu svojho profesijného života v školskej knižnici. Vo voľnom čase veľ-

Sztuki Naiwnej. W roku 1972 podczas III Triennale Považan prezentuje swoje prace.

Antoni Krzystyniak większość swojego życia zawodowego spędza w szkolnej bibliotece. W czasie wolnym jego wielką pasją są wyprawy w pobliskie Tatry, Beskidy i Pieniny. Jako działacz Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego Oddział Gorce w Nowym Targu popularyzuje wycieczki rowerowe, organizując rajdy dla młodzieży. Po przejściu na emeryturę w 1980 roku zaczyna malować. Na początku są to nieporadne obrazki przedstawiające tradycyjne stroje i izby góralskie. Z czasem pojawiają się pejzaże górskie, wiejskie kościołki i całe cykle dotyczące codziennego życia, pracy i zwyczajów górali.

Twórczość Júliusa Považana to niekończąca się opowieść o życiu codziennym mieszkańców słowackich miasteczek i wsi, z ich zwykłymi zajęciami, troskami i radościami. Motywy swojego malarstwa Považan odnajduje w rytmie górniczego życia Bańskiej Szczawnicy, magicznych zwyczajach i obrzędach, trudach pracy w kopalni. Tak o tym mówi: *Górnicy nie mogli mnie nie zainteresować. Górnicza muzyka wygrywała mi pod obłokami, poznałem radość ich zabaw, codziennie w gabinecie lekarskim słuchałem o ich ciężkiej pracy pod ziemią, chorobach i troskach. Z przyjemnością poznawałem opowieści o złocie i górnikach spod Sitna. Górnicy na moich obrazach są tacy, jakich ich widziałem – potężni i wątl, energiczni, serdeczni i rozżaleni, zmęczeni. I niektórzy się na nich rozpoznali. To są moje górnicze ballady.*¹

Obydwaj malarze inspiracje do swojej twórczości czerpią z życiowych doświadczeń. U Považana głównym bohaterem obrazów jest człowiek ze swoimi sprawami, ważnymi i błahymi, z radościami

¹ *Chagall spod Sitna* [w:] "EUROREPORT plus", júl-august 2007, s. 45

mi rád chodieval na túry do Tatier, Beskýd a Pienin. Ako činiteľ Poľského turisticko-vlastivedného spolku, v pobočke Gorce v Nowom Targu popularizoval cykloturistiku a organizoval výlety pre mládež. Po odchode do dôchodku v roku 1980 začal malovať. Zo začiatku to boli nešikovné obrázky predstavujúce tradičné goralské kroje a interiéry chalúp. Neskôr pribudli horské krajinky, dedinské kostolíky a celé cykly z každodenného života, práce a zvykov goralov.

Tvorba Júliusa Považana predstavuje nekončiaci sa rozprávanie o každodennom živote obyvateľov slovenských mestečiek a dedín, s motívom bežných prác, starostí a radostí. Námety pre svoje práce Považan nachádza v každodennom rytme banického života Banskej Štiavnice, magických zvykoch a obradoch, ťažkej práci v bani: *Baníci ma nemohli nezaujať. Banická muzika mi vyhrávala pod oblokmi, poznal som bujarosť ich zábav, denne som v ordinácii počúval o ich lopotení pod zemou, o ich chorobách a trápení. Mal som rád aj povesti o zlate a banitoch pod Sitnom. Moji baníci na obrazoch sú takí, ako som ich videl ja – robustní i chorľaví, bodrý, srdeční i užialení, zrobení. I niektorí sa na nich aj poznali. Sú to moje banické ballady.*¹

Tvorivé inšpirácie obaja maliari čerpajú zo životných skúseností. Hlavným hrdinom Považanových obrazov je človek so svojimi starosťami, vážnymi alebo malichernými, človek radostný alebo smutný, v práci a počas oddychu. Krzystyniak častejšie pozoruje prírodu a horskú krajinu, ale siaha aj po žánrových scénach, v ktorých ukazuje prácu na poli, prácu goralov, interiéry ich domov a predmety každodennej potreby. Obaja rozprávajú o sviatočných obradoch, vyjadrujú ich atmosféru a ukazujú miestne zvyky.

¹ *Chagall spod Sitna* [w:] "EUROREPORT plus", júl-august 2007, s. 45.

i smutkami, w pracy i podczas odpoczynku. Krzystyniak częściej kontempluje przyrodę i górskie krajobrazy, ale sięga również do scen rodzajowych, w których pokazuje pracę na roli, zajęcia górali, wnętrza ich domów oraz sprzęty codziennego użytku. Obaj opowiadają o obrzędach świątecznych, oddając ich nastrój i pokazując lokalne zwyczaje. Obrazy Poważana są radosne i kolorowe, pełne magii i życia. Ludzkie postacie i zwierzęta przedstawia on w działaniu i nieustannym ruchu, często zawieszane w powietrzu i krążące w przestrzeni. Świat na obrazach Krzystyniaka jest uporządkowany, statyczny i schematyczny. Każdy z tych dwóch malarzy ma swój styl, rozpoznawalny na pierwszy rzut oka. Ich malarskie opowieści nie wymagają podpisu. Treści w nich zawarte są czytelne dla każdego odbiorcy.

Twórczość Antoniego Krzystyniaka obejmuje właściwie kilkanaście lat od jego przejścia na emeryturę w 1980 roku do śmierci w 1994 roku. Okres ten poza malarstwem wypełniony był także pisaniem kroniki wydarzeń życia. Malarstwo Krzystyniaka wciąż pozostaje mało znane, a zasługuje na uznanie, dlatego warto je przypomnieć i pokazać szerszej publiczności.

Dorobek malarski Júliusa Poważana jest ogromny, maluje on przecież od ponad 50 lat. Poważan jest szeroko znany. Jego obrazy prezentowane były nie tylko w galeriach na Słowacji, ale także w Europie i na całym świecie. Niedawno ukazała się monografia jego twórczości. Artysta ciągle pomimo ukończonych 80 lat maluje swoje kolorowe, baśniowe opowieści: ***Czasami pytam sam siebie, czy w ogóle potrafię malować. Potem jednak przychodzi taka chwila, że malować muszę***².

Antoni Nowak

² Tamże.

Poważanove obrazy sú radostné a farebné, magické, plné života, ľudských postáv a zvierat, ktoré sú neustále pohybujú v celom priestore. Svet Krzystyniakových obrazov je usporiadaný, statický a schematický. Obaja maliari majú svoj vlastný štýl, ktorý je poznateľný už na prvý pohľad. Ich maliarske príbehy si nevyžadujú opis a ich obsah je pre každého čitateľný.

Tvorba Antoniho Krzystyniaka zahŕňa vlastne iba niekoľko rokov – od odchodu do dôchodku v roku 1980 až do smrti v roku 1994. Toto obdobie maliar vyplnil okrem maľovania aj písaním kroniky zo svojho života. Krzystyniako maliarstvo ešte stále nie je dostatočne známe aj napriek tomu, že si zasluhuje uznanie. Preto je potrebné ho pripomínať a ukázať širokej verejnosti.

Dielo Júliusa Powažana je obrovské, keďže maluje už viac ako 50 rokov. Powažan je všeobecne známy a jeho obrazy boli prezentované nielen v galériách na Slovensku, ale aj v Európe a na celom svete. Nedávno vyšla monografia venovaná jeho tvorbe. Umelec aj napriek svojim 80 rokom naďalej maluje svoje farebné, rozprávkové príbehy: ***Občas sa sám seba spytujem, či vôbec viem maľovať. Potom však príde chvíľa, keď maľovať musím***².

Antoni Nowak

² Tamže.

Antoni Krzystyniak (1914-1994) był jednym z najwybitniejszych nowotarskich malarzy naiwnych. Należał do Klubu Plastyka Amatora „Wizja”, działającego w Miejskim Ośrodku Kultury. Jego przygoda z malarstwem zaczęła się kiedy przeszedł na emeryturę. Zapamiętane z wędrówek po górach krajobrazy, stare kapliczki, sztafasy, ulice rodzinnego miasta i „góralskie zwyki” utrwalił na obrazach z prawie fotograficzną dokładnością i szczerością. Malował na kartonie i płycie pilśniowej, łatwo dostępnymi farbami: olejną, akwarelą, temperą. Uczestniczył w licznych wystawach zbiorowych i indywidualnych twórców nieprofesjonalnych. Wielokrotnie był nagradzany i wyróżniany w dorocznych konkursach Amatorskiej Twórczości Plastycznej, organizowanych przez Miejski Ośrodek Kultury w Nowym Targu. W roku 1997, już po śmierci artysty, jego prace zostały nagrodzone na Ogólnopolskim Konkursie im. Teofila Ociepki w Bydgoszczy.

Sam o sobie napisał:

Urodziłem się 2 stycznia 1914 roku w Nowym Targu jako trzynaste z kolei dziecko w rodzinie robotniczo-chłopskiej. Ukończyłem szkołę podstawową i rozpocząłem naukę w gimnazjum. II wojna światowa zastała mnie na Wołyniu u brata, skąd powróciłem do Nowego Targu dopiero pod koniec wojny. Przez jakiś czas utrzymywałem się z wyszywania spodni i cuch góralskich. Później pracowałem na kolei jako dyżurny ruchu. Ukończyłem Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących i zdobyłem świadectwo maturalne. Po dokończeniu się na kursie bibliotekarskim w Krakowie, przez kilkanaście lat pracowałem jako bibliotekarz w Zespole Szkół Zawodowych „Sokół” w Nowym Targu. Od lat szkolnych miałem zamiłowanie do rysunków, modelowania, haftowania, ale dopiero po przejściu na emeryturę w 1980 roku zacząłem z pasją malować obrazy z życia górali podhalańskich. W swych pracach utrwalam zapamiętane sceny z życia codziennego, legendy i historię oraz góralskie zwyczaje dawne i obecne, wspaniałe widoki górskie. Z przyjemności maluję dawne wnętrza izb góralskich i ich wystroje.

Antoni Krzystyniak (1914-1994) bol jedným z najvýznamnejších nowotargských inžitných maliarov. Bol členom klubu amatérskych výtvarníkov Vizja pôsobiaceho v Mestskom kultúrnom stredisku v Nowom Targu. O maľovanie sa začal zaujímať keď odišiel do dôchodku. Na obrazoch zvečnil takmer s fotografickou pamäťou, ale aj úprimnosťou krajinu, ktorú si zapamätal z prechádzok po horách, staré kaplnky, salaše, ulice rodného mesta a goralské zvyky. Maľoval bežnými olejovými, temperovými a akvarelovými farbami na lepenke a doskách z hrobry. Zúčastnil sa na mnohých skupinových aj individuálnych výstavách neprofesionálnych tvorcov. Získal mnoho ocenení a odmien na pravidelných súťažiach amatérskej výtvarnej tvorby, ktoré organizuje Mestské kultúrne stredisko v Nowom Targu. v roku 1997 bol umelec posmrtnie ocenený na celonárodnej súťaži Teofila Ociepku v Bydgoszczy.

Sám o sebe napísal:

Narodil som sa 2. januára 1914 v Nowom Targu ako trinásťte dieťa v robotnícko-sedliackej rodine. Ukončil som základnú školu a začal som navštevovať gymnázium. Druhá svetová vojna ma zastihla na Woľyni u brata, odkiaľ som sa vrátil do Nowého Targu až koncom vojny. Istý čas som sa živil vyšívaním goralských nohavíc a húb. Neskôr som pracoval na železnici ako výpravca. Ukončil som všeobecnozdelávacie lýceum pre pracujúcich s maturitou. Po absolvovaní kurzu knihovedy v Krakove som viac ako desať rokov pracoval ako knihovník v Združenej učňovskej škole Sokół v Nowom Targu. Už v škole ma zaujímal kreslenie, modelovanie a vyšívanie, ale až po odchode do dôchodku v roku 1980 som začal náruživito maľovať obrazy s tematikou každodenného života podhalijských gorálov. Vo svojich prácach zaznamenávam zapamätané scény z každodenného života, legendy a príbehy, nádhernú horskú panorámu, ale aj dávne i súčasné goralské zvyky. S radosťou maľujem staré interiéry goralských chalúp.

Július Považan urodził się 9 sierpnia 1926 r. w Świętym Krzyżu nad Hronem (obecnie Žar nad Hronem) jako pierworodny syn w rodzinie kolejarza. Uczył się w gimnazjum w Zwoleniu i w Klasztorze pod Znievem, gdzie uzyskał maturę. Po ukończeniu szkoły średniej podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie, na kierunku medycyna ogólna. Studia ukończył w 1952 r. i rozpoczął pracę lekarza asystenta w szpitalu w Szahach. Tutaj ujawniła się w nim potrzeba samorealizacji przez sztukę, będąca kontynuacją zainteresowania z dzieciństwa rysowaniem i malowaniem, a równocześnie początkiem nieodłącznej późniejszej części jego życia. Po uzyskaniu w 1953 r. specjalizacji z pediatrii podjął pracę w szpitalu w Bańskiej Szczawnicy, gdzie aż do 1977 r. pełnił funkcję ordynatora oddziału dziecięcego i zakaźnego. Właśnie tutaj jego twórczość artystyczna rozkwitła w pełni. Miłość do sztuk pięknych znalazła także wyraz w pasji kolekcjonerskiej oraz nawiązanych kontaktach i przyjaźniach z wieloma artystami. Pierwszą prezentacją ówczesnej twórczości Júliusa Považana był udział w III Triennale Sztuki Naiwnej w Bratysławie, które organizował jego przyjaciel, teoretyk sztuki Štefan Tkáč. Dało to początek kolejnym wystawom zbiorowym i indywidualnym w kraju i zagranicą. Po reorganizacji i likwidacji jego miejsca pracy w Bańskiej Szczawnicy, Považan rozpoczął w 1977 r. pracę w szpitalu w Krupinie, jako ordynator oddziału dziecięcego. W Krupinie mieszka do dzisiaj. Jest żonaty, ma dwoje dzieci.

PhDr. Eva Ľuptáková
Dyrektor Oravskej Galerii

Július Považan sa narodil 9. augusta 1926 v Svätom Kríži nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom) ako prvorodený syn v rodine železničiara. Študoval na gymnáziu vo Zvolene a v Kláštore pod Znievom, kde aj maturoval. Po skončení stredoškolského štúdia nastúpil na Lekársku fakultu Univerzity Komeňského v Bratislave, odbor všeobecného lekárstva. Po jej skončení v roku 1952 začal pracovať ako sekundárny lekár v nemocnici v Šahách. Práve tu sa začala prejavovať jeho potreba po výtvarnej sebarealizácii, ktorá bola pokračovaním záujmu o kreslenie a maľovanie z detstva a začiatkom niečoho, čo sa stalo neoddeliteľnou súčasťou jeho života. Po dosiahnutí atestácie z odboru pediatrie v roku 1953 nastúpil do nemocnice v Banskej Štiavnici a zastával funkciu primára detského a infekčného oddelenia až do roku 1977. Práve v Banskej Štiavnici sa jeho výtvarná tvorivosť naplno rozvinula. Láska k výtvarnému umeniu sa prejavila aj v zberateľstve a v neustálom nadväzovaní kontaktov i priateľstva s mnohými umelcami. Prvou prezentáciou jeho vtedajšej tvorby bola účasť na výstave 3. Triennale insitného umenia v Bratislave, ktorú organizoval jeho priateľ, výtvarný teoretik Štefan Tkáč. Táto odštartovala ďalšie kolektívne aj samostatné výstavy doma i v zahraničí. Po reorganizácii a zrušení jeho pracoviska v Banskej Štiavnici nastúpil v roku 1977 pracovať ako primár detského oddelenia v nemocnici v Krupine, kde žije doteraz. Je ženatý a má dve deti.

PhDr. Eva Ľuptáková
Riaditeľka Oravskej galérie

Antoni Krzystyniak

Ulica i kościółek Św. Anny w Nowym Targu,

1984 r., olej – plakatówka na płycie pilśniowej, 58 x 73 cm, zbiory Muzeum Podhalańskiego w Nowym Targu

Ulica a kostolík sv. Anny v Nowom Targu,

1984, olej – tempera na hobre, 58 x 73 cm, zbierka Podhalianského múzea v Nowom Targu

Morena III, 1973 r., olej/plótno, 75 x 80 cm, zbiory Oravskej Galerii w Dolnym Kubinie

Morena III., 1973, olej, plátno, 75 x 80 cm, zbierka Oravskej galérie v Dolnom Kubíne

Antoni Krzystyniak

Branie lnu, cykl *Robota z lnom*,

1985 r., olej, 45 x 56 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu

Zber ľanu, cyklus *Práca s ľanom*,

1985, olej, 45 x 56 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Sierpniowe słońce, 1973 r., olej/plótno, 59 x 74,3 cm, zbiory Oravskej Galerii w Dolnym Kubinie

Augustové slnko, 1973, olej, plátno, 59 x 74,3 cm, zbierka Oravskej galérie v Dolnom Kubíne

Czesanie i międlenie lnu, cykl *Robota z lnom*,
1985 r., olej, 45 x 56 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu

Česanie a trepanie ľanu, cyklus *Práca s ľanom*,
1985, olej, 45 x 56 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Žywot górników,
1973 r.,

olej/plótno, 75 x 50 cm, zbiory
Orawskiej Galerii
w Dolnym Kubinie

Život baníkov,
1973,

olej, plátno, 75 x 50 cm, zbierka
Oravskej galérie
v Dolnom Kubíne

Antoni Krzystyniak

Kołęda z turońmi na Podhalu, cykl *Góralski zwyczaj*,
1982 r., olej, 53 x 75 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu

Koledowanie s turoňom na Podhalí, cyklus *Goralský zvyk*,
1982, olej, 53 x 75 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Jarmok u nás, 1974 r., olej/plótno, 80 x 115 cm, zbory Oravskej Galerii w Dolnym Kubinie

Jarmok u nás, 1974, olej, plátno, 80 x 115 cm, zbierka Oravskej galériei v Dolnom Kubíne

Antoni Krzystyniak

Uczta weselna w chacie góralskiej zimową porą, cykl *Góralski zwyczaj*,
olej, 47 x 68 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu

Svadobná hostina v górskej chalupě v zime, cykl *Góralský zvyčaj*,
olej, 47 x 68 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Tanec w wiosce, 1976 r., olej/plotno, 75 x 80 cm, zbiory Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie

Tanec na dedine, 1976, olej, plátno, 75 x 80 cm, zbiórka Oravskej galérie v Dolnom Kubíne

Antoni Krzystyniak

Przełom Dunajca, olej, 38,5 x 57 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu

Prelom Dunajca, olej, 38,5 x 57 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Przy Hronie, 1984 r., olej/plótno, 100 x 100 cm, zbiory Oravskej Galerii w Dolnym Kubinie

Pri Hrone, 1984, olej, plátno, 100 x 100 cm, zbierka Oravskej galérie v Dolnom Kubíne

Prezentowane na wystawie obrazy Júliusa Považana pochodzą ze zbiorów Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie, natomiast prace Antoniego Krzystyniaka ze zbiorów Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu i Muzeum Podhalańskiego w Nowym Targu.

Vystavované maľby Júliusa Považana poskytla zo svojich zbierok Oravská galéria v Dolnom Kubíne, diela Antoniho Krzystyniaka zapožičali z Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu a Podhalianského múzea v Nowom Targu.

Organizatorzy wystawy:

**Związek Euroregion „Tatry”,
Orawska Galeria w Dolnym Kubinie
Miejski Ośrodek Kultury w Nowym Targu**

ŽILINSKÝ
samosprávny kraj

**Zväzok Euroregión „Tatry”,
Oravská galéria v Dolnom Kubíne** v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja,
Mestské kultúrne stredisko v Nowom Targu

Okładka / Obalka s. 1:

Antoni Krzystyniak, *Orka pod uprawę lnu*, cykl *Robota z lnem*, 1984 r., olej, 45 x 56 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu / *Orba pred sejbou lanu*, cyklus *Práca s lanom*, 1984, olej, 45 x 56 cm, olej, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

Július Považan, *Zimowy poranek*, 1972 r., olej/plótno, 67,5 x 65,5 cm, zbiory Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie / *Zimné ráno*, 1972, olej, plátno, 67,5 x 65,5 cm, zbierka Oravskej galériei v Dolnom Kubíne

Okładka / Obalka s. 4:

Július Považan, *Droga do wioski*, 1973, olej/plótno, 65,5 x 80 cm, zbiory Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie / *Cesta do dediny*, 1973, olej, plátno, 65,5 x 80 cm, zbierka Oravskej galériei v Dolnom Kubíne

Antoni Krzystyniak, *Wieś podhalańska*, olej, 52,5 x 71,5 cm, zbiory Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu / *Podhalianska dedina*, olej, 52,5 x 71,5 cm, zbierka Mestského kultúrneho strediska v Nowom Targu

